

Droomen des menschen en profetie Gods.

Men heeft het leven wel genoemd een aanschakeling van groote verwachtingen en groote teleurstellingen. Wie zal het tegenspreken? Onze kinderlijke verwachtingen waren schier onbegrensd. Welke jongen, die aan zijns vaders hand het Rijksmuseum bezichtigde, droomde zichzelf niet een schilder als Rembrandt? Thans verft hij drempeltjes voor zijn vrouw en lakt de fiets van zijn dochter! De Rijpere Jeugd bracht ons opnieuw in droomenland. Over deze verwachtingen praatte de meisjes — wat meisjes al niet af te praten hebben! — en daarover droomden de jongens, die „stillen"! Haakten de jongen en het meisje de armen ineen, dan droomden zij verder samen. Dat bracht wel eenige verandering, want meisjes droomden practischer dan jongens! Wij kunnen later wel eens verdrietig lachen als wij die oude droomen voor onzen geest halen. Daarom droomen wij verder — want het droomen kunnen wij niet laten — alleen, om de beschaming van de teleurstelling te ontgaan. Zien wij een paartje stijfgearmd voorbijgaan, spinnend aan hun toekomstbedeiden, dan schudden wij onze wijze hoofden en zeggen: wat zijn ze nog groen, ze weten niet wat er in het leven te koop is. Dat weten wij wel: Vader Jakob heeft het uit ons aller naam zoo kernachtig gezegd: weinig en kwaad waren de jaren mijns levens!

Wij mochten dieper durven tasten met onze vragen, wij mogen een pijnlijke vraag niet ontkomen: was er ook teleurstelling in ons geloofleven? Daar was een jonge christen en ziet, hij droomde! Hij zag zichzelf gekleed in de witte jas van den zendeling en hij predikte aan de arme heidenen het Evangelie des Kruises. Is hij nu één van de duizenden zwijgende christenen? Daar was een jonge christin, die diep in de portemonnaie kon tasten, te diep naar het verstand, schoon niet naar de liefde. Klaagt zij nu: alweer een extra-collecte, daar komt geen eind aan dat gebedel? Daar was een discipel des Heeren, die ten bloede streed tegen een levenszonde en in de kracht van den Heiland overmoedde. Is hij nu één van de vele zeer kalme, doodbedaarde christenen, die zeggen dat men met de realiteit rekenen moet? De kerk die wij de allerzuiverste plegen te noemen, is zij ons eigenlijk meegevalen? Ja, zijn wij niet teleurgesteld in den Bijbel, wij hebben door de ervaring geleerd, beloften weg te exegetiseeren en bedreigingen uit te vlakken. De bede: och, of wij uw geboën volbrachten! die wij eens met vochtige oogen zongen, ligt nu misschien diep begraven onder de overigens juiste stelling, dat zelfs de allerheiligsten maar een klein beginsel hebben. Dies bidden wij op z'n best dat wij gezegd klein beginsel mogen volbrengen, wat overigens niet de consequentie van vorengenoemde juiste stelling behoorde te zijn. God dank! niet altijd zijn wij daar tevreden mede, maar wij durven niet verwachten dat het veel anders worden zal. Wij zijn daarvoor te diep teleurgesteld in ons geloofsvermogen. Zullen wij de duizend en één slordigheden, die ons christenleven zijn binnengedrongen, nog eenmaal overwinnen? Maar als onze droomen uit zijn, gaat de profetie spreken! Jeremia 29 geeft ons hiervan een treffend voorbeeld. Israël was in Babel — waar was een teleurstelling aan de hunne gelijk? Eerst kwamen er valsche profeten om hen wat op te monteren. Maar God zendt door de hand van Jeremia een boodschap naar de ballingen, waarin Hij het rag van de toekomstdroomen verscheurt. Naar het LAND van God — de Verbondsbergen naar de meer uitwendige zijde — zullen zij voorloopig niet terugkeeren. Doch dan gaat het Boek der Profetie open: zij zullen daar in het land der ballingschap weer het VOLK van God worden — de Verbondsbergen naar de meer innerlijke zijde. „Gij zult Mij zoeken en vinden, als gij naar Mij vragen zult met uw gansche hart" (Jeremia 29:13). Deze werkzaamheden van den geloovige gaan echter niet vóór — door die voorop te stellen trekken wij de waarheid altijd scheef. Neen, God ageert, de mensch reageert! De geloovige gaat zoeken en vinden en vragen, want de Heere zal tot Zijn volk wederkeeren, Hij zal het bezoeken, Hij zal gedachten des vredes over hen denken, Hij zal hun het einde en de verwachting geven. De God der Trouwe neemt geen genoegen met ons christenleven van zoo-zoo. Hij zal werken en vragen naar Hem met het gansche hart. En deze belofte heeft geen datum! Zeventig jaren moesten voorbijgaan eer Israël zal wederkeeren tot zijn land, maar de terugkeer tot den Heere is onmiddellijk opengesteld. Met ingang van heden! zeggen wij, nietwaar? Zullen wij dat schrijven op het blad onzer reformatie: met ingang van heden? Droomen zijn bedrog — ook religieuze droomen — maar het profetische Woord is zeer vast. Gij doet wel, als gij daarop acht hebt.

N. B.

Hem alleen
n ook reeds,
rak. En bij
Zijn eigen
verder zich
gunstige ge-
men en jaar-
plekje van
m onderdeel
t: de regen-
stralen nog
geloopen is,
n, dan zijn
a, één naar

rwogen ge-
ken. Of van
of ook zelfs

citeeren als
s juist bezig
Het schijnt,
angaat, met
elken, maar
a uitgegaan
leere in het
est, en dat
elijkenis ge-
och maar te
le goede ge-
le verbonds-
ks schemert

voor het ge-
n leer eener
wier akkers
Zoo zonden
reld zooveel
t ons om de
n... Zij wê-
r die worden
alen... Wan-
e schepping
ent God ge-
se niet zulk
nigheid der
oent veeleer
aken, dat
iden zijn,
gt, dat God
nt, leert hij
lk een na-
en, zegt hij
laten wande-
hzelven niet
s. Ook al is
terwijl Hij
istigheid de
s, houden zij
dat is hun
V. 14). „In-
ze met Hem
rekking met
I. 14:16), en
f te genezen,
onk Hij hun

un onthield.
ns het krea-
nen?
s disputabel,
st monopolie
houwing.
we: de aan-
t", opgevat
K. S.

ing van het
strookt met
zells erme-
ertoe, naar
sijn meening
le bedienaar
de formule:
wij dankzeg-

erwijl hij in
s het gebaar
che verrich-

t maar beter
ast in onzen
t rekenschap
urlijk af van
s' uitspraak
t, dien we
met het
de vertaling
men", is dat
het niet zoo
een kracht
? Natuurlijk
meerd, maar
? Een kracht

n, dient zich
let dezelfde
(noot) inzake

hand, die den wijn in den beker zoo demonstratief (immers in voor ieder zichbaar gebaar) „zegen", te voren het óók het brood doet? Men zal zeggen: ja, maar de formule die bij de broodbreking gebruikt wordt, spreekt van „zegenen" niet, doch alleen van „braken". Het is waar. Maar indien het in dien bepaalden zin „zegenen" van de avondmaalsingrediënten pas geeft, dan zou het brood toch evengoed als de wijn in aanmerking moeten komen. Het „braken" van het brood vindt zijn parallel in het „vergielen" van den wijn. Was dus naar de bedoeling van de stellers van het avondmaalsformulier de ceremonie van het ritueel „zegenen" bij het hooghouden van den beker noodig geweest, dan hadden zij ook wel genoeg liturgisch en ovenredigheidsbesef gehad, om een dergelijke manipulatie voor te schrijven óók bij de broodbreking. Dat ze dit niet gedaan hebben, wettigt reeds de onderstelling, dat ze met dat „zegenen-met-de-kracht-uitstralen-de-liturgienhand" zich niet geoccupeerd hebben.

Trouwens, zelfs de onlangs gestorven hoogleeraar Rudolf Otto, die ook al over dat veelbesproken „zegenen" zijn meening gezegd heeft, en van liturgische diensten en symbolen en gebaren zeer veel studie maakte, heeft in zijn bespreking dienaangaande doen uitkomen, dat we bij dit „zegenen" niet aan krachtuitstraling of een daaraan herinnerend gebaar hebben te denken, doch aan een WOORD, dat gesproken werd. Indien dat te lezen staat bij iemand, die over den eeredienst allesbehalve gereformeerd gedacht heeft, iemand, wiens fatale vereering van de mystiek hem ertoe gebracht heeft het Woord veelzins te doen wijken voor het „zwijgen", hoeveel te meer moet dan wel een gereformeerd liturg de ooren spitzen, als hij de vraag zich stelt, of dat „zegenen" op uitgozonden kracht, dan wel op uitgesproken wóórd zien wil?

Otto zegt in zijn „Reich Gottes und Menschensohn", 237, dat in religieuze conventikels, als waarvan in het Israëlitische leven de „chaburah" een voorbeeld was, bij godsdienstige maaltijden korte wijdingspreuken gebruikelijk waren. Spreuken dus. Ze werden over de spijze uitgesproken, speciaal over het brood en óók over den wijn, als men dien had (over andere ingrediënten dus ook). Het waren naar den vorm eenvoudige woorden van dankzegging (eucharistia). Maar — steeds volgens Otto — het waren meteen wijdingswoorden; brood en wijn werden voor het gevoel hier deelnemers aan de tafel meteen er door „gezegend"; de eucharistia was tegelijk een eulogia, een zegening, waardoor de spijze en de drank onttrokken werden aan het gewone voedings- of gezelligheidsgebruik, en voor het speciale doel, dat de deelnemers aan die tafel verenigde, afgezonderd. Het is dus volgens Otto niet maar een dankwoord, maar ook een krachtwoord.

Daar komt dat moment van kracht dus tóch al om den heek gluren, zegt iemand.

Ja, zeker.

Maar we hebben hier dan ook te doen met een theorie, die al veelzins weersproken werd.

Evenwel, zelfs afgedacht daarvan, past hier de eenigszins nuchtere opmerking, dat het zelfs bij deze theorie, met dat daareven ingevoerde moment van „kracht", dan toch maar blijft bij een gesproken woord. De kracht komt, als ze komt, dan mee in het woord. Of, op het woord, als gebedswoord. Of, ze wordt door het gesproken woord als van Godswege reeds toegekomen erkend onder dankzegging. Maar in elk geval komt zelfs in deze theorie die kracht niet uit den liturg, wiens adem óók maar in zijn neusgaten is.

Otto gaat trouwens in zijn combinaties te ver. In psalm 116:12 zou sprake zijn van den „kelk Davids"; in psalm 16:5 zou de Heere als „bekeraandee" bedoeld zijn in denzelfden zin, waarin Hij ook wel een „erfaandee" genaamd wordt. Een „erf-deel" krijgt men door erven; een beker-deel door drinken; drinken van den beker (de goddelozen hebben dan den vloek als beker-deel, ps. 11:5). De goddelozen „drinken zich" vuur en gloeiwind, David drinkt zich het heilsbezit van Jahwe. Of David hier aan heidemaaltijden, of religieuze conventikels dacht? Het staat er wijselijk maar niet bij. Toch meent Otto, dat we hier op dezelfde lijn staan als wanneer Paulus spreekt over den beker der dankzegging (238/9). Als evenwel Otto van David opmerkt, dat in diens voorstelling wie iemands beker drinkt, aan hem een „aandee" heeft, dan is dat eer een bewijs, dat Otto een verkeerde lijn hierboven trok. Want het drinken is dan geen oorzaak van gemeenschap, doch geeft daaraan uitdrukking.

In overeenstemming nu met zulke oude gebruiken ziet Otto den joodschen ritus van „Qiddusch" staan (240). Deze ritus zou reeds „vóór Christus" gebruikelijk zijn geweest, en de scholen van Hillel en Sjammai streden over zijn nadere bijzonderheden (speciaal de vraag betreffende, welke zegen vooraf te gaan had; brood- dan wel wijnzegen). Het interesseert ons niet.

Dit doet het wel: volgens Otto wordt speciaal een zeker gebed „Qiddusch" genoemd. Dat gebed werd gesproken als dank voor den beginnenden sabbath.

Wel meent Otto, getrouw aan wat we hierboven vernamen, dat óók dit gebed zoowel dank- als ook zegenswoord was; dank, maar ook wijdingswoord, waarmee dan ditmaal de sabbath werd onttrokken aan de „gewone" dagen. Maar goed, laat het zijn: in elk geval is het een gebed. Het komt weer op het uitspreken van woorden aan. Niet op het uitbeelden van uitstroomende kracht uit het medium van een menschenhand. Het Qidduschgebed knoopt volgens Otto zich aan bij de zegening en uitdeeling eerst van brood, en daarna (eventueel ook) van wijn.

Hoe weinig het op het uitzenden van „kracht", of het verbeelden daarvan, aankomt, ook volgens Otto, kan

hieruit blijken: het maal kon genomen worden op sabbath, maar ook een poos vóór het aanbreken van sabbath. In dat geval werd het Qiddusch-gebed, respectievelijk de zegening van brood en wijn, voltrokken NA den maaltijd. Was dan een geïsoleerde handeling. Indien we al te veel betekenis hechten aan Otto's opmerkingen, zouden we ietwat ondeugend, maar niet zonder ernst, willen zeggen: wil een liturg over dat „zegenen" van den beker in het negatieve treffende leerlingen in de gemeente ten beste geven, laat hem dan op de wijze van dit laatste Qiddusch-gebruik zeggen: „de met de Qiddusch-handelingen overeenkomende zegeningshandeling, broeders en zusters, die krijgt ge niet door mijn over den beker uitgestrekte hand met manchetten, maar die kan desnoods komen vanavond, in de nabetrachtings-, de „dankzeggings"preek". We zouden dat geen positieve winst achten. Wel een afsnijding van een bepaald misverstand. Het misverstand, alsof er kracht moet worden overgedragen. Alle magische bijgedachte worde geweerd. Als 't op het overdragen van kracht aankwam, zou de spijze in elk geval vóór de nuttigting moeten worden „gezegend". Dat evenwel het zegenen óók wel ná het eten (of gaan eten) voorkwam, geeft Otto aanleiding te vragen, of het soms ook op diezelfde lijn ligt, als er staat, dat de Heiland Zijn handeling verlichte, „als zij aten" (241). Het „danken" van Christus is volgens Otto het uitspreken van de berakah (de zegening) over den kelk geweest, en daarmee het wijden van den kelk (met woorden).

We nemen nu van Otto afscheid. In mijn „Wat is de Hemel?" heb ik reeds aangegeven, waarom zijn theorie me in meer dan één opzicht bedenkelijk schijnt. Otto is er maar één uit velen. Maar juist hem heb ik even genoemd, om nú met des te meer recht te kunnen vragen:

indien reeds een man als Otto op het spreken van woorden (het Woord) zoo den nadruk legt, zouden wij dan maar niet des te eerder de consequenties trekken uit de exegetische overwegingen, die in den laatsten tijd onder ons aan het woord gekomen zijn? Prof. Grosheide zegt (K.V. op 1 Cor., 127): „Men bedenke, dat de Joden gewoon waren bij de viering van den Paasch-maaltijd over de bekers een zegenspreuk te spreken, waarin zij God dankten voor de gave van den wijn. Jezus heeft Zich bij de instelling van het Avondmaal daar in zooverre bij aangesloten, als Hij door een woord te spreken bij den beker, den beker tot Avondmaalsbeker maakte. Daarom is de beker een gezegende beker. En hij is dat niet op zichzelf, maar door de woorden, die door en in het midden der gemeente worden uitgesproken. Of dat door heel de gemeente of door de ambtsdragers geschiedt, wordt hier niet uitgemaakt, want, als reeds werd opgemerkt, Paulus geeft hier geen voorschriften voor de Avondmaalsviering".

Dit laatste doet eigenlijk de deur al dicht. De gestrekte hand behoeft nu niet eens meer in beweging te komen, onder beroep op het feit, dat toch maar het woord „zegenen" in de aan 1 Cor. 10:16 ontleende formule voorkomt. Die formule is daar geen liturgisch voorschrift.

En de hand met het bekende gebaar kan wel heel en al zich op den achtergrond houden, als we hooren, dat de zegening een kwestie van woorden is.

Wóorden zijn er bij de avondmaalsviering genoeg. Gebedswoorden ook.

En aan die woorden, aan het Woord, hebben we genoeg. We moeten in dezen tijd van verroomschten eeredienst, d.w.z. van teruggang naar het Oude Testament, den zuurdeesem, dien Paulus aan de Galatiërs reikte, zóó laten doorwerken, dat we van dergelijke zegengebaren ons onthouden.

Weg met de domineeshand bij den avondmaalsbeker. Weg ook met die hand als het kindje gedoopt wordt.

„Mattheus ende Marcus gebruycken van het Brood het Griex woordt, eulogias, dat is, als hij gezegent hadde, ende van den Drinckbeker eucharistias, dat is, als Hij gedanct hadde: welck woordt Lucas ende Paulus oock van het Brood gebruycken. Daerom so betoekent hier zegenen ende danken één dingh: ende onder dit woordt en schuyft dan niet de verborgenheit der tooversche consecratie der teekenen, hetwelcke de Papisten versieren."

Aldus Ursinus, vader van den Catechismus.

De latijnsche tekst zegt het nog wat fijner: in dat deelwoord zit geen mysterie van magische consecratie à la Rome.

K. S.

Dr A. Kuypers uitspraak in 1879.

In „De Heraut" van 23 Febr. 1879 schreef Dr A. Kuypers:

„Van den kant der Christelijke Gereformeerde Kerk wordt het denkbeeld besproken, om te Kampen graden te doen toekennen, met inbegrip van den Doctorstitel. Gaarne zagen we deze proef nemen.

O.I. kan het.

Maar toch zal het denkkelijk wel worden belet."

Toen Ds C. Veenhof in „De Reformatie" van 12 Aug. 1938 deze woorden aanhaalde, bracht Prof. Dr H. H. Kuypers in „De Heraut" van 2 Oct. 1938 daartegen in, dat Dr A. Kuypers in 1914 heel anders geoordeeld en geschreven had, en zeide, dat men om Dr A. Kuypers' woord van 1879 te verstaan, wel bedenken moest in welken strijd deze toen gewikkeld was. „Wanneer men nu weet, dat niet alleen Dr Bronsveld, maar ook de invloedrijke „Nieuwe Rotterdamse Courant" het recht om te promoveren aan eene Vrije niet door (den) Staat gestichte Hoogeschool betwistte, dan is die uitspraak van Dr A. Kuypers destijds wel te begrijpen."

(Zie vervolg op blz. 38.)